

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ: ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ο κλάδος του βιβλίου αποτελεί μία από τις σημαντικότερες πολιτιστικές βιομηχανίες της χώρας μας, από άποψη συμμετοχής στο ΑΕΠ και την απασχόληση, με μοναδική σημασία για τα πεδία της γλώσσας, του πολιτισμού, της εκπαίδευσης, της πολιτιστικής πολυμορφίας, του δημόσιου διαλόγου και της κοινωνικής συνοχής. Από θεωρητική άποψη, το βιβλίο αποτελεί το πλέον πολύμορφο από τα πολιτιστικά προϊόντα, καθώς συνδυάζει ταυτόχρονα πολιτιστικές, μορφωτικές και ψυχαγωγικές ιδιότητες, χρήσεις και κοινωνικές πρακτικές.

Το βέλτιστο επίπεδο συγγραφής, έκδοσης και διάθεσης του βιβλίου δεν μπορεί να επιτευχθεί μόνο με βάση την 'ελεύθερη' λειτουργία της αγοράς, σύμφωνα με τη διεθνή εμπειρία και πρακτική αλλά και την ασκούμενη πολιτιστική πολιτική στις περισσότερες δημοκρατικές χώρες. Αυτό συμβαίνει διότι η παραγωγή ορισμένων τουλάχιστον -αν όχι όλων- των βιβλίων, συνιστά παραγωγή *δημόσιων αγαθών* (public goods), με πολλαπλές *θετικές εξωτερικές οικονομίες* (external benefits) οι οποίες δεν μπορούν να αποτυπωθούν στην τιμή τους και επομένως δεν μπορούν να αποζημιωθούν ισόποσα από όσους επωφελούνται από αυτές (βλ. Throsby & Withers στο *Economic Support for the Arts*, 1983). Επιπροσθέτως, η αγορά του βιβλίου έχει χαρακτηριστικά *μονοπωλιακού ανταγωνισμού* (πολλοί ισοδύναμοι ανταγωνιστές, χαμηλά εμπόδια εισόδου/εξόδου νέων επιχειρήσεων, χωρίς καμία από αυτές να μπορεί να ασκήσει καθοριστική επίδραση στο επίπεδο των τιμών), με κάθε έναν τίτλο βιβλίου να αποτελεί ένα *μοναδικό, ιδιόμορφο* προϊόν, χωρίς στενά υποκατάστατα, το οποίο παράγει τη δική του ζήτηση. Η παρέμβαση του κράτους σ' αυτήν, με τη βοήθεια κυρίως ρυθμιστικών και αναδιανεμητικών (και όχι τόσο διανεμητικών) πολιτικών, έχει στόχο την εξασφάλιση του βέλτιστου επιπέδου συγγραφής, έκδοσης και κυκλοφορίας των βιβλίων.

Σύμφωνα με όλες τις υπάρχουσες μετρήσεις, οι επιπτώσεις της συνεχιζόμενης οικονομικής κρίσης της περιόδου 2009-2015 υπήρξαν καταστροφικές για την αγορά του βιβλίου, οδηγώντας σε επιδείνωση όλους ανεξαιρέτως τους δείκτες της: μεγάλη και απότομη πτώση πωλήσεων, αύξηση του κόστους παραγωγής (εξαιτίας αύξησης τιμών και φόρων), μείωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, αύξηση του δανεισμού τους, εγκατάλειψη δραστηριότητας για πολλές από αυτές, μείωση του αριθμού βιβλίων που εκδίδονται, δημιουργία ολιγοπωλιακών συνθηκών στην αγορά (μετά την αδικαιολόγητη τροποποίηση του νόμου για την Ενιαία Τιμή Βιβλίου, το 2014), επιστροφή υψηλών αρχικών τιμών των βιβλίων ενόψει της απελευθέρωσης των εκπτώσεων, μείωση των σημείων πώλησης και περιορισμός της πρόσβαση του πληθυσμού στο βιβλίο, ιδιαίτερα στα προάστια των πόλεων και στην περιφέρεια, μείωση του εισοδήματος και μη-δυνατότητα ανταπόκρισης των συγγραφέων και των ελεύθερων επαγγελματιών (μεταφραστών, επιμελητών, εικονογράφων, βιβλιοδετών, κλπ.) στις φορολογικές και ασφαλιστικές υποχρεώσεις τους. Οι εξελίξεις αυτές απειλούν τη συνέχιση οποιασδήποτε δραστηριότητας και την ίδια την εξασφάλιση της δυνατότητας έκδοσης και κυκλοφορίας βιβλίων στη χώρα μας.

Η Ομάδα Εργασίας του ΥΠΠΟΑ που συστάθηκε για την επεξεργασία θεματικών στο πλαίσιο της χάραξης στρατηγικής για το βιβλίο, χωρίς να υποτιμά καθόλου την προτεραιότητα των θεμάτων του **νέου θεσμού** ο οποίος θα συγκεντρώσει τις αρμοδιότητες για τα θέματα βιβλίου και του αιτήματος **επαναφοράς του νόμου για την Ενιαία Τιμή Βιβλίου** στις προ του 2014 ρυθμίσεις του, για το οποίο έχει κινηθεί ήδη η διαδικασία με πρωτοβουλία του Υπουργείου Πολιτισμού, λαμβάνοντας υπόψη και τις προτάσεις των φορέων, οριοθέτησε και συζήτησε τα εξής πεδία πολιτικής παρέμβασης για την ενίσχυση της αγοράς του βιβλίου:

1. Μέτρα για την τεκμηρίωση της ακριβούς εικόνας της αγοράς βιβλίου
 - Χρηματοδότηση έρευνας σε διαρκή βάση για τη μέτρηση των πωλήσεων βιβλίων, με στοιχεία από ένα ευρύτατο δυνατό δίκτυο σημείων πώλησης (βιβλιοπωλείων, πωλήσεων στο διαδίκτυο, κ.ά.)
 - Αποκατάσταση πλήρους και ομαλής λειτουργίας της Βιβλιονέτ, ώστε να μπορούν να αντληθούν από αυτή στατιστικά στοιχεία βιβλιοπαραγωγής
 - Συγκέντρωση στοιχείων για τις επιχειρήσεις που έκλεισαν (βιβλιοπωλεία, εκδοτικούς οίκους), με χωροταξική-γεωγραφική τεκμηρίωση

2. Επαναφορά Ενιαίας Τιμής Βιβλίου (βλ. ειδικό κείμενο Ομάδας Εργασίας)
 - Όπως τονίστηκε, εκ μέρους τόσο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής όσο και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, αναγνωρίζεται το δικαίωμα ενός κράτους -μέλους να νομοθετεί με βάση την προστασία του πολιτισμού και της πολυμορφίας του, δικαίωμα το οποίο προκύπτει από τη Συνθήκη Λειτουργίας της ΕΕ, και δεν αντίκειται, σε ό,τι αφορά την Ενιαία Τιμή Βιβλίου, προς την ευρωπαϊκή νομοθεσία για τον Ανταγωνισμό

3. Πρωτοβουλίες για την αύξηση της ρευστότητας των επιχειρήσεων (με ή χωρίς δημοσιονομική επίπτωση)
 - Οι εκδοτικές επιχειρήσεις είναι όλες πιστωτικές ως προς τον ΦΠΑ, εξαιτίας της διαφοράς στους συντελεστές του. Επομένως, είναι αναγκαία είτε η εξομάλυνση των συντελεστών ΦΠΑ ανάμεσα στα στάδια παραγωγής και πώλησης του βιβλίου, είτε μέτρα για την ταχύτερη επιστροφή του ΦΠΑ στις επιχειρήσεις του βιβλίου που είναι πιστωτικές, με ενδεχόμενο συμψηφισμό με τις φορολογικές/ ασφαλιστικές υποχρεώσεις τους
 - Αλλαγή της θεώρησης των ανεξόφλητων τιμολογίων των εκδοτικών οίκων από τη ΓΓ Δημοσίων Εσόδων ως φορολογούμενο εισόδημα. [Το μέτρο που έχει ιδιαίτερη βαρύτητα για τον κλάδο του βιβλίου, καθώς τα προϊόντα του είναι διαρκή αγαθά τα οποία τοποθετούνται στα βιβλιοπωλεία και φορολογούνται, χωρίς να είναι σίγουρο ότι τελικά θα πωληθούν.]
 - Επιστροφή μέρους των εσόδων του ΦΠΑ από τον συντελεστή 6% για την αγορά βιβλίων από τις βιβλιοθήκες (νορβηγικό μοντέλο)

4. Χρηματοδοτικές δυνατότητες των επιχειρήσεων
 - Επεξεργασία προγράμματος για την ενίσχυση των επιχειρήσεων στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2014-2020, με συνεργασία των Υπουργείων Πολιτισμού και Οικονομίας (πολιτιστική επιχειρηματικότητα)
 - Αξιοποίηση του Προγράμματος «Creative Europe», όσον αφορά τον Χρηματοδοτικό Μηχανισμό Εγγυήσεων για ΜΜΕ του πολιτιστικού και δημιουργικού τομέα (Guarantee Facility Fund)
 - Αξιοποίηση του Προγράμματος «Creative Europe», όσον αφορά τα Πολυετή Προγράμματα Συνεργασίας στους τομείς των εκδόσεων και της μετάφρασης

5. Μέτρα για μικρά, ανεξάρτητα βιβλιοπωλεία
 - Δυνατότητα απασχόλησης προσωπικού με επιδότηση από τον ΟΑΕΔ
 - Σύστημα πιστοποίησης μικρών ποιοτικών «ανεξάρτητων βιβλιοπωλείων» (βλ. ξεχωριστή πρόταση Ομάδας Εργασίας)
 - Προώθηση της διοργάνωσης εκδηλώσεων, στο πλαίσιο θεσμών όπως η Παγκόσμια Ημέρα Βιβλίου, η Αθήνας-Παγκόσμια Πρωτεύουσα Βιβλίου 2018, κοκ. με προβολή των βιβλιοπωλείων που συμμετέχουν σ' αυτούς μέσω «διαδρομών» στον χάρτη της πόλης
 - Εκτύπωση χαρτών με τα βιβλιοπωλεία κάθε πόλης και δημιουργία κοινής ιστοσελίδας αναζήτησης βιβλίων από το κοινό, με τη βοήθεια της Βιβλιονέτ (με σύστημα εκδήλωσης ενδιαφέροντος εκ μέρους των βιβλιοπωλών)
 - Αναβάθμιση των υπηρεσιών της Βιβλιονέτ που υποστηρίζουν τα βιβλιοπωλεία και εξασφάλιση του δωρεάν χαρακτήρα τους, σε συνεργασία με τον ΟΣΔΕΛ

6. Εκσυγχρονισμός του ρυθμιστικού πλαισίου των κλαδικών εκθέσεων βιβλίου (βλ. ειδικό κείμενο Ομάδας Εργασίας)
 - Αναθεώρηση του πλαισίου για τις εκθέσεις βιβλίου σε Αθήνα-Επαρχία, με προσδιορισμό των συλλογικών φορέων που μπορούν να τις διοργανώνουν και της διάρκειάς τους και περιορισμό του αριθμού των εκπαιδευτικών εκθέσεων-παζαριών
 - Διατήρηση του επαγγελματικού χαρακτήρα της Διεθνούς Έκθεσης Βιβλίου Θεσσαλονίκης, με θεσμοθετημένη συμμετοχή των συλλογικών φορέων των εκδοτών στη διοργάνωσή της
 - Δυνατότητα διοργάνωσης εκ μέρους του φορέα βιβλίου, σε συνεργασία με συλλογικούς φορείς, θεματικών εκθέσεων όπως η Έκθεση Παιδικού Βιβλίου

7. Θέματα που σχετίζονται με το Υπουργείο Παιδείας
 - Αγορά βιβλίων από τις σχολικές βιβλιοθήκες μέσω του ΕΣΠΑ 2014-2020
 - Εξορθολογισμός του πλαισίου προμήθειας των Πανεπιστημιακών συγγραμμάτων/παραγωγής των ψηφιακών συγγραμμάτων
 - Επαναφορά της ώρας της φιλαναγνωσίας στα σχολεία και επιμόρφωση των

- εκπαιδευτικών για το περιεχόμενό της, με την υποβολή νέας πρότασης στο ΕΣΠΑ 2014-2020
- Εισαγωγή νόμου για τη δήλωση του αριθμού των αντιτύπων στην Εθνική Βιβλιοθήκη, παράλληλα με την κατά νόμο κατάθεση (legal deposit)
 - Προγράμματα σπουδών για τα επαγγέλματα του βιβλίου (σε επίπεδο ΑΕΙ όπως το Ιόνιο Πανεπιστήμιο ή το ΕΚΠΑ)
8. Μέτρα για τους δημιουργούς (βλ. ξεχωριστό κείμενο Ομάδας Εργασίας)
- Επέκταση της εξαίρεσης των συγγραφέων και των μεταφραστών από τις διατάξεις του ΚΦΔ και στους επιμελητές, διορθωτές και εικονογράφους βιβλίων
 - Ασφαλιστικό συγγραφέων/νέο πλαίσιο για τις τιμητικές συντάξεις του ΥΠΠΟ
 - Αναθέωση θεσμού κρατικών βραβείων λογοτεχνίας
9. Παρεμβάσεις για την ψηφιακή διάσταση της πολιτικής βιβλίου (βλ. ξεχωριστό κείμενο της Ομάδας Εργασίας)
10. Εξορθολογισμός της λειτουργίας του ΟΣΔΕΛ (παράλληλα με την αύξηση των πόρων του με βάση το νέο νόμο για τη συλλογική διαχείριση δικαιωμάτων - θέσπιση τέλους εύλογης αμοιβής και στους Η/Υ και εκτυπωτές), στους εξής τομείς:
- Προστασία έργων από την πειρατεία & την παράνομη ψηφιακή/φωτοτυπική αναπαραγωγή. Υποστήριξη της νόμιμης αδειοδότησης της ψηφιακής αναπαραγωγής των έργων (αναβάθμιση & πλήρης εφαρμογή του έργου: ΑΣΠΙΔΑ)
 - Πολυμερής συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων στο ζήτημα των βιβλιογραφικών βάσεων δεδομένων (ΕΙΠ/νέος φορέας βιβλίου, Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης, Εθνική Βιβλιοθήκη), με ανταλλαγή τεχνογνωσίας και εξοικονόμηση πόρων και μέσων για τους ενδιαφερόμενους (εκδοτικοί οίκοι, δημιουργοί) - (βλ. ξεχωριστό κείμενο Ομάδας Εργασίας)
 - Κατοχύρωση της καταβολής και είσπραξης των δικαιωμάτων δανεισμού (lending rights), από την πλευρά των βιβλιοθηκών, με θεσμική επεξεργασία η οποία θα κατοχυρώνει και τις δύο πλευρές και θα εξασφαλίζει τη δυνατότητα επβίωσης των βιβλιοθηκών (βλ. ξεχωριστό κείμενο Ομάδας Εργασίας)
 - Χρηματοδότηση δράσεων για το βιβλίο σε συνεννόηση με τον νέο φορέα για το βιβλίο από το 20% των λειτουργικών εξόδων του, με βάση τον κανονισμό του των «Πολιτιστικών και Κοινωνικών Χορηγιών»
11. Διαβούλευση για τις εργασιακές σχέσεις, σε συνεργασία με τον Σύλλογο Εργαζομένων Βιβλίου-Χάρτου

[Επεξεργασία πρότασης: Σωκράτης Καμπουρόπουλος, Έφη Γιαννοπούλου σε συνεργασία με τα μέλη της υπο-ομάδας εργασίας για την αγορά βιβλίου: Έλενα

Πατάκη, Πόλα Καπόλα, Περικλή Δουβίτσα, Νίκο Λαμπρόπουλο, Μιχάλη Καλαμαρά και Βάλια Δημοπούλου. Στην τελική επεξεργασία αξιοποιήθηκαν παρατηρήσεις από ολόκληρη την ομάδα εργασίας.]